

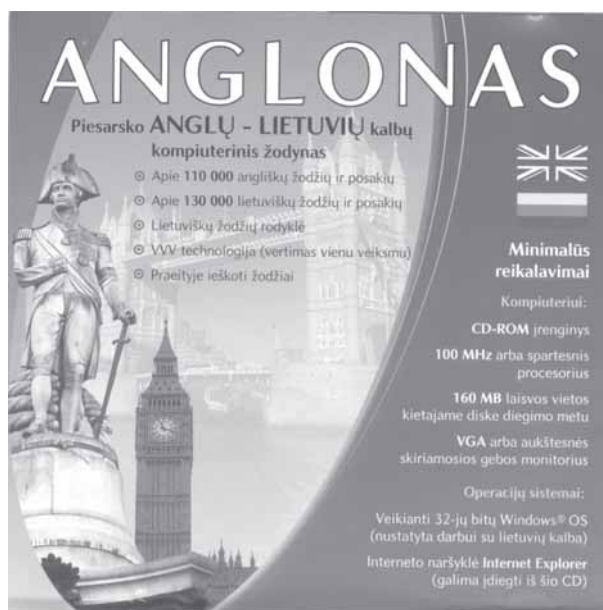
Kompiuterinis anglų kalbos žodynas

Kompiuterinių anglų kalbos žodynų gretas papildė dar vienas kūrinys – *Anglonas*. Kaip teigia leidėjų žodyje žodyno rengėjai – UAB „Fotonija“, tai „paskutinis Bronislovo Piesarsko anglų–lietuvių kalbų žodynas, parengtas 2005 m. pavasarį“. Šis žodynas ypatingas tuo, kad jis buvo specialiai kuriamas naudoti kompiuteryje atsižvelgus į naujausias informacines technologijas. Kitaip sakant, tai ne elektroninis tradicinio popierinio žodyno variantas, bet visai kūrinys, kitoje nei elektroninė terpėje neegzistuojantis. Dėl to jis turi daug privalumų.

Vienas jų – kur kas didesnė nei popierinis variantas leistų antraštinių žodžių sąrašo, dar kitaip vadinamo žodyno vardynu, apimtis. Papildžius anksčiau tos pačios grupės leistą *Anglono* pirmtaką *Alkoną* naujais žodžiais ir posakiais, susidarė solidi bazė – 110 000 anglų kalbos žodžių ir posakių.

Leidėjai nurodo, kad tarp naujų žodžių – Europos Sąjungoje besiformuojančios angliškiosios naujakalbės pavyzdžiai, dažnai aptinkami tarptautiniai žodžiai. Be to, išplėstas geografinių vardų, asmenvardžių bei santrumpų sąrašas. Dabartinio žodyno leksika apima tiek bendrinės kalbos žodžius, tiek ir populiariausius įvairių mokslo ir technikos sričių terminus.

Kitas kompiuterinio žodyno privalumas yra jo teikiama galimybė keisti vertimo kryptį – ieškoti ne tik anglišku žodžių vertimo į lietuvių kalbą, bet ir lietuviškų žodžių angliškujų atitikmenų. Tai nereiškia, kad pristatomasis žodynas yra dvikryptis, anaipol. Jis buvo rengtas imant pagrindu anglų kalbą. Šios kalbos pagrindu sudarytas antraštinių žodžių sąrašas, anglų, ne lietuvių, kalbos žodžių tartis, gramatiniai ypatumai ir semantinė struktūra aprašyta žodyniniame straipsnyje, kiekvienai reikšmei pateikus atitikmenis lietuvių kalba. Būtent iš šių atitikmenų ir buvo sudaryta žodyne pateikiama lietuviškų žodžių rodyklė, padedanti versti daugiau kaip 130 000 lie-

tuviškų žodžių ir posakių į anglų kalbą. O rodyklė, žinia, nėra savarankiškas antraštinių žodžių sąrašas. Tai tik galimybė pamatyti tuos angliškujų žodžių straipsnius, kuriuose kaip vertimo atitikmuo yra pateiktas rūpinamas lietuviškas žodis. Ir tai yra labai gerai, nes joks popierinis žodynas tokios galimybės nepateikia.

Tačiau bene didžiausias šio žodyno privalumas yra moderni vertimo vienu veiksmu technologija. Leidėjai jos esmę aiškina taip: „dirbant su dauguma programų Windows 2000/XP terpėse, žodžio vertimas pateikiamas atlikus tik vieną veiksmą – spragtelėjus dešiniuoju pelės klavišu, atidaromas žodyno langas su vertimu to žodžio, ties kuriuo yra pelės žymiklis“. Taigi skaitant tekstą kompiuteryje, nereikia perrašyti ar perkopijuoti ieškomo žodžio į paieškos lauką, pakanka spragtelėti klavišu tekste, pasirinkti žodį antraštinių žodžių sąrašo arba žiūrėtų žodžių sąrašo. Pastarajam skiriamas atskiras žodyno langas greta kitų laukų: kalbų keitimo, paieškos antraštinių žodžių sąrašo ir vertimo laukų. Jame galima rasti visus seniau

ieškotus žodžius pasirinkta vertimo linkme, t.y. iš anglų į lietuvių ar atvirkščiai. Šis laukas yra didelis palengvinimas mokantis anglų kalbos, nes jame išryškėja iš karto sunkiau įsimenami žodžiai ar posakiai. Tai, kad kartą jų jau buvo ieškota žodyne, rodo būtinybę juos įsiminti, vadinasi, jie kartojasi tekste dažnai.

Praeities laukas (jam pavadinti gal vertėtų sugalvoti kokį kitą pavadinimą) yra ne vienintelis būdas dažniau vartojamiems žodžiams pastebėti. Yra ir kita galimybė, laikytina didele šio žodyno teigiamybe. Tai – žodžių vartojimo dažnumo žymėjimas penkiomis žvaigždutėmis. Trys tūkstančiai dažniausiai vartojamų anglų kalbos žodžių pažymėti penkiomis užpildytomis žvaigždutėmis, penkiolika tūkstančių mažiau vartojamų žodžių – keturiomis ir t.t. Kuo mažiau užpildytų žvaigždutėlių – tuo žodis retesnis. Penkiomis tuščiomis žvaigždutėmis pažymėti rečiausiai vartojami anglų kalbos žodžiai. Vartojimo dažnio žymėjimo sistemą turi ir popieriuje išspausdinti, bet tekstyno pagrindu rengti žodynai, pvz., aiškinamasis anglų kalbos žodynas COBUILD.

Kiti *Anglono* ypatumai mažiau sąlygoti kompiuterinės jo prigimties. Iš jų labiausiai minėtina žodyninio straipsnio struktūra. Tipiška žodyno straipsnio struktūra yra tokia: po antraštinio žodžio, kuris dažniausiai rašomas pagal britiškojo rašybos varianto normas, laužtiniuose skliausteliuose rašoma fonetinė transkripcija, tada kalbos dalies pažyma, stilistinės bei kitos pažymos, lietuviški atitikmenys, pavyzdžiai ir frazeologizmai. Kartais žodžio vartojimo sferai patikslinti skliausteliuose pateikiami trumpi paaiškinimai. Tokia straipsnio struktūra visai nesiskiria nuo įprastinio popierinio varianto, vertimo laukas yra vieno hipertekstinio lygmens, pavyzdžių pateikiama tik tiek, kad iš jų būtų galima suvokti apibūdinamojo žodžio reikšmę. Elektroninė terpė leistų pateikti kur kas daugiau ir įvairesnių vartosenos atvejų, kurie galėtų padėti tiems, kuriems neužtenka vien minimalių paaiškinimų. Būtų puiku, jei tokia žodyne atsirastų pavyzdžių iš lygiagretaus tekstyno, t.y. anglų kalbos tekstų vertimų. Tačiau tokiam darbui būtina remtis ne tik žodynais, kurių *Anglono* šaltinių sąra-

še yra per 30, bet ir tekstynais. O tai jau kitos kartos žodynų uždavinys.

Šiame žodyne stengiamasi pateikti kiek galima daugiau pavyzdžių, ypač pastoviujų žodžių junginių, kuriems reikia kitokių vertimo atitikmenų nei antraštiniam žodžiui. Pavyzdžiuose antraštinis žodis kartais verčiamas ne pateiktais straipsnyje lietuviškais atitikmenimis, o jų sinonimais ar giminingais žodžiais. Tai tiesiogiai ar netiesiogiai papildo iliustruojamą lietuviškų atitikmenų grupę, kadangi dažnai tik iš konteksto paaiškėja kai kurie žodžio reikšmės atspalviai ir kontekstiniai jo vertimo variantai. Tai pasakyti ir apie sudėtinius terminus, pateikiamus, kaip teigia leidėjai, prie vieno kurio nors sudėtinio termino nario. Manychiau, kad elektroninė laikmena leistų ir didesnę patogumą – termino paiešką ne pagal vieną, bet pagal visus jį sudarančius žodžius. Tada vartotojui nereiktų specialių lingvistinių žinių sprendžiant apie tai, kuris iš termino žodžių yra pagrindinis, prie kurio galima tikėtis tą terminą rasti.

Žodyninio straipsnio stuburą sudaro daugiareikšmių žodžių reikšmių sistema, jų skyrimo ir pateikimo būdas. Nors nei autorius, nei leidėjai plačiau neaptaria, kaip, koku pagrindu buvo skiriamos polisemiškų žodžių reikšmės, tačiau jie nurodo reikšmių ir jas atitinkančių lietuviškųjų žodžių pateikimo tvarką. Daugiareikšmiuose antraštiniuose žodžiuose giminingi lietuviški atitikmenys grupuojami pagal reikšmę, kiekvieną naują reikšmę pažymint arabiškais skaitmenimis. Pirmojoje grupėje paprastai pateikiama pagrindinė, dažniausiai vartojama reikšmė, toliau eina semantiškai siauresnės, konkretesnės bei perkeltinės reikšmės. Retos ir pasenusios reikšmės pateikiamos žodyno straipsnio pabaigoje. Žodžio reikšmių rikiavimas pagal jų dažnį yra tipiško kompiuterinio, tekstynais paremto žodyno požymis.

Žodyniniame straipsnyje esama ir kitų vartotojui naudingų dalykų, pvz., prie lietuviškų atitikmenų dažnai pateikiamas anglų kalbos prielinksnis, rodantis anglų kalbos žodžių, ypač veiksmažodžių, valdymą, be kalbos dalies pažymos, veiksmažodžių, įvardžių ir skaitvardžių straipsniuose gali būti nurodyta ir žodžių klasė tų kalbos dalių viduje,

daugiskaitinės daiktavardžio reikšmės straipsnyje turi pažymą *pl*, veiksmažodžių straipsniuose po reikšmių aprašymo pateikiami veiksmažodiniai junginiai surieveksminėmis dalelytėmis *about, around, away, back* ir daugelis kitų.

Šie ir kiti žodyno privalumai leidžia jį laikyti parankiu ir vertingu pagalbininku. Žodynas, popierinis ar kompiuterinis, yra tokia knyga, kurios niekas neskaito visos iš eilės. Žodynus giriame ar peikiame tik ilgėliau juos pavartoję, radę ar neradę ieškomų

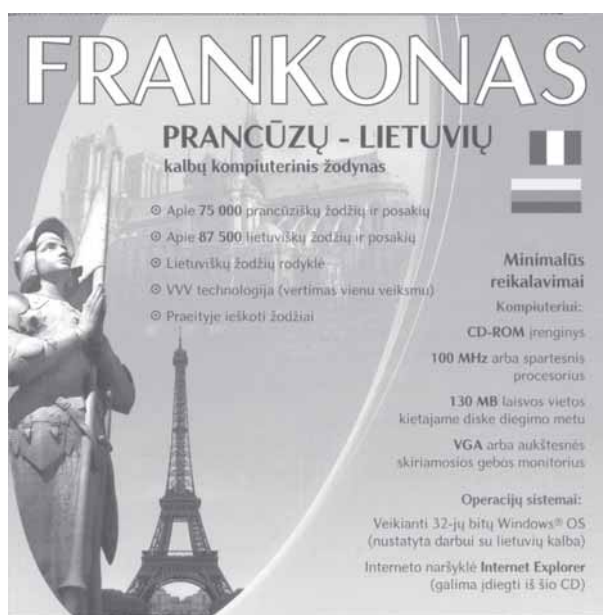
žodžių ir jų atitikmenų. Todėl dabar, tik pasirodžius *Anglonui*, sunku pasakyti, koks jis bus mūsų vartotojui, jau turinčiam galimybę rinktis iš kelių kompiuterinių anglų–lietuvių kalbų žodynų ir dar „Tildės“ parengto vertimo vedlio. Tikėkimės, jog *Anglono* ženklas taps daugelio kompiuterių ekranų puošmena, o pats žodynas – dažnai vartojama priemonė.

Rūta MARCINKEVIČIENĖ

Nauja leksinės informacijos laikmena

Kompiuterinis prancūzų–lietuvių kalbų žodynas „FRANKONAS“ (UAB „Fotonija“, 2005) – nauja leksinės informacijos laikmena, skirta vertėjams, lingvistams, prancūzų kalbos specialistams, studentams ir visiems, kurie domisi Prancūzija, šios šalies kultūra. Jo kalbinę medžiagą sudaro neseniai išleistas apie 75 000 žodžių ir posakių Irenos Janinos Balaišienės „Prancūzų–lietuvių kalbų žodynas“ (2004). Pastarasis laikytinas *didžiausiu* iš visų iki šiol leistų Lietuvoje popierinių prancūzų–lietuvių kalbų žodynų (1976 metais išleisto, vėliau 1992 ir 1997 metais pakartotinai leisto A.Juškienės, M.Katilienės, K.Kaziūnienės „Prancūzų–lietuvių kalbų žodyno“, kurio apimtis – apie 50 000 žodžių), patogus naudoti (žodyniniuose straipsniuose atskirų žodžių vartojimą iliustruojantys posakiai ar žodžių junginiai išskirti kursyvu, paryškinti), žodyno *antraštiniai žodžiai transkribuoti* (minėtų ankstesnių trijų autorių žodyne transkripcijos nebuvo), žodyne ir atskirų žodžių straipsniuose gausu *naujos kalbinės informacijos*. Šio naujausio popierinio žodyno pagrindu išleistas kompiuterinis žodynas „FRANKONAS“ pagal paskirtį, vartojimo patogumą ir informatyvumą pranoksta savo pirmtaką.

Pirmiausia, kompiuterinis žodynas yra daug *universalesnis*, jį galima naudoti ne vien kaip prancūzų–lietuvių kalbų žodyną, bet ir kaip

lietuvių–prancūzų kalbų žodyną (jį sudaro apie 87 500 lietuviškų žodžių ir posakių): kalbų keitimo lauke pakeitus FR simboliu LT ir paieškos eilutėje užrašius lietuvišką žodį, vertimo lauke galima gauti visus norimo žodžio atitikmenis prancūzų kalba, jų žodyninius straipsnius ir netgi ieškomo žodžio reikšmę atitinkančius gatavai pažymėtus prancūzų kalbos žodžius ar žodžių junginius. Žinoma, „FRANKONO“ atliekama lietuvių–prancūzų kalbų žodyno funkcija yra kiek siauresnė nei, tarkim, specialiai parengto lietuvių–